KCKB UPJS

UNIVERZITA PAVLA JOZEFA ŠAFÁRIKA V KOŠICIACH

Financované Európskou úniou NextGenerationEU

PLÁN OBNOVY

MINISTERSTVO INVESTÍCIÍ, REGIONÁLNEHO ROZVOJA A INFORMATIZÁCIE SLOVENSKEJ REPUBLIKY

9. Základy reverznej analýzy kódu v OS Windows

Architektúra Windows

- **Segregácia procesov a ochrana pamäte:**
  - Základ stability moderných OS (Windows NT rodina).
- **User Mode (Ring 3) - Obmedzený režim:**
  - Bežné aplikácie (Word, Chrome) a 95% malvéru.
  - Izolovaný virtuálny adresný priestor (VAS). Pre 32-bitové (x86) procesy štandardne 2GB (až do 4GB s LAA), pre moderné 64-bitové (x64) procesy (Win10/11) až 128 TB pre User Mode.
  - Žiadny priamy prístup k fyzickému hardvéru alebo pamäti iných procesov (bez API volaní).
  - Pád aplikácie nespôsobí pád systému.
- **Kernel Mode (Ring 0) - Privilegovaný režim:**
  - Vykonáva sa tu kód jadra (`ntoskrnl.exe`), ovládače zariadení (`.sys`) a HAL (Hardware Abstraction Layer).
  - Zdieľaný adresný priestor pre všetky komponenty jadra.
  - Priamy prístup k CPU inštrukciám a fyzickej pamäti.
  - Chyba v kóde = BSOD (Blue Screen of Death) - kritické zlyhanie systému.

Financované Európskou úniou NextGenerationEU
PLÁN OBNOVY
MINISTERSTVO INVESTÍCIÍ, REGIONÁLNEHO ROZVOJA A INFORMATIZÁCIE SLOVENSKEJ REPUBLIKY

Prechod medzi režimami

- **Mechanizmus prechodu (User -> Kernel):**
  - Aplikácie nemôžu priamo vykonávať privilegované operácie (čítanie súboru, alokácia pamäte). Musia požiadať OS.
- **Hierarchia volaní (Flow):**
  - Aplikácia volá **Win32 API** (napr. `CreateFile` v `kernel32.dll` - zdokumentované, User Mode).
  - Volanie prechádza do **Native API** (`NtCreateFile` v `ntdll.dll` - nezdokumentované, User Mode wrapper).
  - `ntdll.dll` naplní register EAX číslom služby (System Service Number - SSN).
  - Vykoná sa inštrukcia `syscall` (x64) alebo `sysenter` (x86), ktorá prepne CPU do Kernel Mode.
  - Jadro (`ntoskrnl.exe`) prevezme riadenie cez **SSDT (System Service Descriptor Table)** a vykoná operáciu.
- **Význam pre RE:** Malvér sa často snaží obísť Win32 API a volať priamo `syscall` (tzv. Direct Syscalls), aby obišiel User-land hooking bezpečnostných produktov.

Financované Európskou úniou NextGenerationEU
PLÁN OBNOVY
MINISTERSTVO INVESTÍCIÍ, REGIONÁLNEHO ROZVOJA A INFORMATIZÁCIE SLOVENSKEJ REPUBLIKY

Portable Executable (PE) Formát

- **Definícia PE:** Štandardizovaný formát pre spustiteľné súbory (`.exe`, `.dll`, `.sys`, `.efi`) na Windows.
- **Funkcia:** Slúži ako "kuchárska kniha" pre Windows Loader – inštruuje OS, ako presne načítať súbor z disku do pamäte (mapovanie).
- **Základná štruktúra:**
  - **DOS Header:** Dedičstvo pre spätnú kompatibilitu.
  - **DOS Stub:** Malý program, ktorý vypíše "This program cannot be run in DOS mode".
  - **NT Headers:** Hlavná hlavička obsahujúca `FileHeader` a `OptionalHeader`.
  - **Section Headers:** Tabuľka popisujúca jednotlivé segmenty dát (názov, veľkosť na disku vs. v pamäti, oprávnenia).
  - **Sections:** Samotné dáta (kód, obrázky, texty).

Financované Európskou úniou NextGenerationEU
PLÁN OBNOVY
MINISTERSTVO INVESTÍCIÍ, REGIONÁLNEHO ROZVOJA A INFORMATIZÁCIE SLOVENSKEJ REPUBLIKY

Analýza PE Hlavičky

- **DOS Header:**
  - `e_magic`: Signatúra **"MZ"** (0x4D 0x5A) - pocta Markovi Zbikowskemu. Musí byť na začiatku súboru.
  - `e_lfanew`: Offset (adresa), kde začína NT hlavička. Kritické pre parsovanie súboru.
- **NT Headers (File Header & Optional Header):**
  - **TimeDateStamp:** Čas kompilácie v sekundách od roku 1970.
    - *Pozor:* Útočníci často používajú "Timestomping" (falšovanie času na minulé roky), aby súbor vyzeral legitímne. Delphi/Borland kompilátory historicky nastavovali TimeDateStamp na 1992-06-19T22:22:17 (Unix timestamp 0x2A425E19), čo zodpovedá dátumu z roku 1992.
  - **AddressOfEntryPoint (EP):** Relatívna virtuálna adresa (RVA) prvej inštrukcie. Pozor na rozdiel voči OEP (Original Entry Point), čo je analytický termín pre pôvodný začiatok kódu po jeho dynamickom rozbalení v pamäti.
  - **ImageBase:** Preferovaná adresa načítania do pamäte (štandardne 0x400000 pre 32-bit .exe, 0x140000000 pre 64-bit .exe a 0x10000000 pre staršie DLL). Dnes často ignorovaná kvôli ASLR.
  - **DllCharacteristics:** Príznaky bezpečnosti (ASLR, DEP/NX, Code Integrity).

Financované Európskou úniou NextGenerationEU
PLÁN OBNOVY
MINISTERSTVO INVESTÍCIÍ, REGIONÁLNEHO ROZVOJA A INFORMATIZÁCIE SLOVENSKEJ REPUBLIKY

Sekcie (Sections) a detekcia anomálií

- **Štandardné sekcie a ich účel:**
  - `.text` / `.code`: Obsahuje spustiteľné inštrukcie CPU. (Oprávnenia: Read, Execute).
  - `.data`: Globálne a statické premenné (inicializované). (Oprávnenia: Read, Write).
  - `.rdata`: Importy, konštanty, reťazce. (Oprávnenia: Read).
  - `.rsrc`: Zdroje (ikony, dialógy, verzie, vnorené binárne súbory).
  - `.reloc`: Relokačná tabuľka (nevyhnutná pre funkčnosť ASLR).
- **Indikátory malvéru v sekciách:**
  - **Vysoká entropia:** Ak má sekcia entropiu blízku 8.0 (náhodné dáta), indikuje to kompresiu alebo šifrovanie. Bežný kód má entropiu okolo 6.0-6.5.
  - **VirtualSize >> RawSize:** Veľkosť v pamäti je oveľa väčšia ako veľkosť na disku. Znamená to, že program si alokuje prázdne miesto, kam sa za behu rozbalí.
  - **Neštandardné názvy:** `.UPX0`, `.protect`, alebo náhodné zhluky znakov.
  - **Oprávnenia RWX:** Sekcia, ktorá je zapisovateľná (Write) aj spustiteľná (Execute) súčasne, je obrovský "red flag". V legitímnom softvéri sa takmer nevyskytuje.

Financované Európskou úniou
NextGenerationEU
PLÁN OBNOVY
MINISTERSTVO INVESTÍCIÍ, REGIONÁLNEHO ROZVOJA A INFORMATIZÁCIE SLOVENSKEJ REPUBLIKY

Windows API, knižnice (DLL) a importy

- **Import Address Table (IAT):** Zoznam funkcií z externých DLL, ktoré program potrebuje pre svoj beh.
- **Kľúčové DLL pre analýzu malvéru:**
  - `Kernel32.dll`: Základné operácie (súbory, pamäť, procesy, vlákna).
  - `User32.dll`: Grafické rozhranie, vstupy (klávesnica/myš), hookovanie vstupov (`SetWindowsHookEx` - keyloggery).
  - `Advapi32.dll`: Práca s Registrami, Službami a Bezpečnostnými tokenmi.
  - `Ws2_32.dll` / `Wininet.dll`: Nízkoúrovňová (sockety) a vysokoúrovňová (HTTP/FTP) sieťová komunikácia.
  - `Crypt32.dll`: Kryptografické API (často používané ransomvérom).
- **Techniky maskovania importov:**
  - **Import by Ordinal:** Importovanie funkcie číslom, nie názvom (sťažuje čítanie).
  - **Dynamické načítanie:** Použitie `LoadLibrary` a `GetProcAddress`. IAT je prázdna, funkcie sa hľadajú až za behu.

Financované Európskou úniou NextGenerationEU
PLÁN OBNOVY
MINISTERSTVO INVESTÍCIÍ, REGIONÁLNEHO ROZVOJA A INFORMATIZÁCIE SLOVENSKEJ REPUBLIKY

Mechanizmy perzistencie

- **Definícia:** Schopnosť malvéru spustiť sa automaticky po reštarte systému alebo prihlásení používateľa.
- **Registre (Registry Run Keys):**
  - `HKCU\...\Run` (Len pre aktuálneho používateľa - nevyžaduje admin práva).
  - `HKLM\...\Run` (Pre celý systém - vyžaduje admin práva).
  - `Winlogon Helper` / `Userinit`: Pripojenie k procesu `explorer.exe` alebo `winlogon.exe`.
  - **IFEO (Image File Execution Options):** Pôvodne pre ladenie. Útočník nastaví kľúč "Debugger" pre `osk.exe` (klávesnica na obrazovke) na cestu k malvéru. Spustenie OSK spustí malvér.
- **Služby (Windows Services):**
  - Spustenie pred prihlásením používateľa (System level).
  - Často maskované názvami podobnými legitímnym službám (napr. "Windows Update Helper").
- **Naplánované úlohy (Scheduled Tasks):**
  - Flexibilné spúšťanie (časovač, nečinnosť, štart systému).
  - Možnosť spúšťať úlohy pod systémovým účtom.

Financované Európskou úniou
NextGenerationEU
PLÁN OBNOVY
MINISTERSTVO INVESTÍCIÍ, REGIONÁLNEHO ROZVOJA A INFORMATIZÁCIE SLOVENSKEJ REPUBLIKY

DLL a Search Order Hijacking (Sideloading)

- **Princíp:** Zneužitie deterministického poradia, v akom Windows loader hľadá DLL knižnice, ak nie je zadaná plná cesta.
- **Moderné (bezpečné) poradie je:**
  - Adresár aplikácie.
  - Systémový adresár (System32).
  - 16-bit systémový adresár.
  - Windows adresár.
  - Aktuálny pracovný adresár (CWD) - posunutý sem vďaka SafeDllSearchMode = Enabled (predvolené od Windows XP SP2)
  - PATH.
- **Vektor útoku:** Útočník umiestni legitímnu, digitálne podpísanú aplikáciu (napr. staršiu verziu VLC playera alebo Microsoft Teams) a škodlivú DLL s názvom, ktorý aplikácia vyžaduje (napr. `version.dll` alebo `mpsvc.dll`), do rovnakého priečinka.
- **Výsledok:** Legitímna aplikácia načíta malvér (škodlivú DLL), pretože ho nájde ako prvý (v bode 1). Malvér beží v kontexte dôveryhodného procesu.

Financované Európskou úniou NextGenerationEU
PLÁN OBNOVY
MINISTERSTVO INVESTÍCIÍ, REGIONÁLNEHO ROZVOJA A INFORMATIZÁCIE SLOVENSKEJ REPUBLIKY

Injekcia Kódu: Klasická a Reflective

- **Motivácia:** Maskovanie (beh pod `svchost.exe`), prístup k dátam cudzieho procesu (krádež hesiel z prehliadača), obídenie personálneho firewallu.
- **Klasická DLL Injekcia:**
  - Vyžaduje škodlivú DLL fyzicky na disku.
  - **API volania:**
    - `OpenProcess` (získanie handle cieľového procesu).
    - `VirtualAllocEx` (alokácia pamäte v cieli).
    - `WriteProcessMemory` (zápis cesty k DLL do cieľa).
    - `CreateRemoteThread` (spustenie `LoadLibrary` s cestou k DLL).
  - **Nevýhoda:** Ľahko detegovateľné, súbor na disku.
- **Reflective DLL Injection:**
  - Načíta DLL priamo z pamäte (bez súboru na disku - Fileless).
  - DLL musí byť špeciálne upravená – obsahuje **Reflective Loader**.
  - **Proces:** Loader sám nájde svoju adresu v pamäti, vyrieši importy, aplikuje relokácie a zavolá `DllMain`.
  - Využívané nástrojmi ako Cobalt Strike alebo Metasploit (Meterpreter).

Financované Európskou úniou NextGenerationEU
PLÁN OBNOVY
MINISTERSTVO INVESTÍCIÍ, REGIONÁLNEHO ROZVOJA A INFORMATIZÁCIE SLOVENSKEJ REPUBLIKY

Process Hollowing a Doppelgänging

- **Process Hollowing (RunPE):**
  - Vytvorenie legitímneho procesu (napr. `svchost.exe`) v stave `SUSPENDED`.
  - Odmapovanie ("odstránenie") pôvodného legitímneho kódu (`NtUnmapViewOfSection`).
  - Alokácia pamäte a zápis škodlivého kódu na rovnakú adresu.
  - Úprava registrov vlákna (`SetThreadContext`), aby ukazovali na nový Entry Point.
  - Spustenie vlákna (`ResumeThread`).
- **Process Doppelgänging:**
  - Využíva **NTFS Transakcie (TxF)**, čo je dnes už zastaraná, ale stále prítomná funkcia.
  - Kód sa zapíše do transakcie (súbor je "akože" vytvorený).
  - Z tohto transakčného súboru sa vytvorí pamäťová sekcia.
  - Transakcia sa vráti späť (Rollback).
  - **Výsledok:** Proces beží z kódu, ktorý na disku reálne nikdy neexistoval. Obchádza skenovanie súborov pri spustení.
- Moderná alternatíva z rodiny týchto útokov je Process Herpaderping, ktorá obchádza niektoré bezpečnostné mechanizmy modifikáciou súboru na disku po jeho namapovaní do pamäte, ale pred samotným spustením vlákna.

Financované Európskou úniou
NextGenerationEU
PLÁN OBNOVY
MINISTERSTVO INVESTÍCIÍ, REGIONÁLNEHO ROZVOJA A INFORMATIZÁCIE SLOVENSKEJ REPUBLIKY

Obchádzanie Detekcie: Direct Syscalls

- **Problém (z pohľadu útočníka):** EDR/AV produkty inštalujú “hooks” na funkcie v `ntdll.dll` (v User Mode).
  - Hook je inštrukcia `JMP`, ktorá presmeruje tok programu do DLL bezpečnostného produktu.
- **Riešenie: Priame systémové volania (Direct Syscalls).**
  - Malvér si “prinesie vlastnú implementáciu” `syscall` inštrukcie v assembleri.
  - Namiesto volania `NtAllocateVirtualMemory` v `ntdll.dll`, malvér vykoná `MOV EAX, <SSN>; SYSCALL`.
  - Týmto úplne obchádza `ntdll.dll` a akékoľvek kontroly v nej.
- **Výzva:** Čísla syscallov (SSN) nie sú stabilné. Menia sa medzi verziami Windows (napr. XP, 7, 10 1903, 10 20H2, 11).

Financované Európskou úniou
NextGenerationEU
PLÁN OBNOVY
MINISTERSTVO INVESTÍCIÍ, REGIONÁLNEHO ROZVOJA A INFORMATIZÁCIE SLOVENSKEJ REPUBLIKY

Hell's Gate a Halo's Gate (koncept)

- **Hell's Gate:**
  - Technika na dynamické čítanie SSN priamo z pamäte `ntdll.dll` za behu.
  - Nájde exportovanú funkciu, prečíta bajty `B8 <SSN> 00 00` (čo je opkód pre `MOV EAX, SSN`).
  - **Limitácia:** Zlyháva, ak je funkcia hookovaná EDR (pretože začiatok funkcie je prepísaný inštrukciou `JMP` a pôvodné bajty tam nie sú).
- **Halo's Gate (Tartarus Gate):**
  - Vylepšenie Hell's Gate. Ak je cieľová funkcia hookovaná, skontroluje susedné funkcie (hore a dole v pamäti).
  - Využíva fakt, že SSN sú v jadre priradené sekvenčne.
  - Ak `NtFunctionX` má SSN 50, sused bude mať 49 alebo 51.
  - Odvodí správne číslo od nemodifikovanej susednej funkcie.
- **Výsledok:** Schopnosť volať funkcie jadra bez detekcie EDR aj v silne monitorovanom prostredí.

Financované Európskou úniou NextGenerationEU
PLÁN OBNOVY
MINISTERSTVO INVESTÍCIÍ, REGIONÁLNEHO ROZVOJA A INFORMATIZÁCIE SLOVENSKEJ REPUBLIKY

Statická analýza

- **Ghidra (NSA):** Open-source SRE Framework vyvinutý americkou NSA.
- **Hlavné funkcionality:**
  - **Dekompilátor:** Kľúčová vlastnosť. Transformuje assembler na C-like pseudokód. Výrazne urýchľuje pochopenie logiky.
  - **Program Tree:** Organizácia sekcií a segmentov.
  - **Symbol Tree:** Prehľad importov, exportov, funkcií a labelov.
  - **Function Graph:** Vizuálna reprezentácia toku programu (Control Flow Graph - CFG). Pomáha identifikovať slučky a podmienky.
  - **Skriptovanie:** Podpora Python a Java pre automatizáciu (napr. automatické premenovanie funkcií, dešifrovanie reťazcov).
- **Porovnanie:** Bezplatná alternatíva k drahému IDA Pro, hoci IDA má stále lepší dekompilátor pre C++.

Financované Európskou úniou NextGenerationEU
PLÁN OBNOVY
MINISTERSTVO INVESTÍCIÍ, REGIONÁLNEHO ROZVOJA A INFORMATIZÁCIE SLOVENSKEJ REPUBLIKY

Dynamická analýza

- **x64dbg:** Moderný, open-source debugger pre Windows (nástupca OllyDbg).
- **Použitie:** Analýza správania malvéru v reálnom čase, obchádzanie packerov.
- **Metodológia rozbaľovania (Manual Unpacking):**
  - Malvér sa načíta zabalený.
  - Nastavíme breakpoint na `VirtualAlloc` (pretože malvér musí alokovať pamäť pre rozbalený kód).
  - Sledujeme alokovanú oblasť v "Memory Map".
  - Nastavíme Hardware Breakpoint na vykonanie (Execute) v tejto novej pamäti. Keď packer dokončí dešifrovanie a odovzdá riadenie pôvodnému programu (skok na OEP), debugger sa tam zastaví.
  - Použijeme plugin **Scylla** na dumpnutie procesu z pamäte na disk a opravu IAT.

Financované Európskou úniou NextGenerationEU
PLÁN OBNOVY
MINISTERSTVO INVESTÍCIÍ, REGIONÁLNEHO ROZVOJA A INFORMATIZÁCIE SLOVENSKEJ REPUBLIKY

Pamäťová forenzka

- **Volatility:** Štandard pre analýzu RAM dumpov (snímkov operačnej pamäte).
- **Kľúčové pluginy pre Windows:**
  - `pslist` vs. `psscan`: `pslist` číta zoznam procesov tak, ako ho vidí OS. `psscan` skenuje pamäť a hľadá štruktúry `EPROCESS`. Rozdiel indikuje **DKOM** (Direct Kernel Object Manipulation) rootkit.
  - `malfind`: Skenuje pamäť procesov a hľadá VAD (Virtual Address Descriptor) uzly, ktoré sú RWX (Read-Write-Execute) a obsahujú MZ hlavičku. Indikuje injektovaný kód.
  - `netscan`: Zobrazuje aktívne a ukončené sieťové pripojenia, otvorené porty a priradené procesy.
  - `cmdline`: Zobrazuje argumenty príkazového riadku (často prezradia zámery PowerShell skriptov).
- Dôležité upozornenie: pri Volatility 3 došlo k zmene syntaxe. Napríklad, vo Volatility 3 sa príkaz volá `windows.pslist.PsList`, `windows.malfind.Malfind` alebo `windows.netscan.NetScan`.

Financované Európskou úniou NextGenerationEU
PLÁN OBNOVY
MINISTERSTVO INVESTÍCIÍ, REGIONÁLNEHO ROZVOJA A INFORMATIZÁCIE SLOVENSKEJ REPUBLIKY

Záver

- **Zhrnutie:** Úspešná analýza nie je o jednom nástroji, ale o kombinácii prístupov.
  - Statická (Ghidra/IDA) pre pochopenie "veľkého obrazu".
  - Dynamická (x64dbg) pre detailné správanie a dešifrovanie.
  - Forenzná (Volatility) pre analýzu artefaktov v pamäti.
- **Trendy do budúcnosti:**
  - **Obchádzanie EDR:** Masívne nasadenie Direct Syscalls a Call Stack Spoofing.
  - **Fileless techniky:** Útoky, ktoré využijú disk len minimálne (PowerShell, .NET assemblies v pamäti).
  - **Cross-platform malvér:** Rast malvéru v jazykoch ako Go a Rust (GoLang malvér je extrémne ťažké analyzovať kvôli veľkosti a štruktúre binárky).
  - **AI v ofenzíve aj defenzíve:** Generovanie polymorfného kódu pomocou AI.

Financované Európskou úniou
NextGenerationEU
PLÁN OBNOVY
MINISTERSTVO INVESTÍCIÍ, REGIONÁLNEHO ROZVOJA A INFORMATIZÁCIE SLOVENSKEJ REPUBLIKY

KCKB UPJS

UNIVERZITA
PAVLA JOZEFA ŠAFÁRIKA
V KOŠICIACH

Financované
Európskou úniou
NextGenerationEU

PLÁN OBNOVY

MINISTERSTVO
INVESTÍCIÍ, REGIONÁLNEHO ROZVOJA
A INFORMATIZÁCIE
SLOVENSKEJ REPUBLIKY

Ďakujem za pozornosť.